

Mater

FEMKE VAN DER STEEN / LUCA SCHOOL OF ARTS

Omhoogklimmen uit het vallend duister

Anna Luyten
Gezien op 02 augustus 2022
Kunstencampus aan Zee, Oostende,
in het kader van TAZ#2022

Anna Luyten ging op Theater aan Zee #2022 kijken naar ‘Mater’, een voorstelling op een tekst van Femke Van der Steen, die ze ook ensceneerde samen met zes vrouwelijke medestudenten en één mannelijke muzikant. het was hun eindwerk aan de LUCA School of Arts. Anna Luka da Silva was hun coach. Twee maanden later is Luyten er nog vol van...

09 SEPTEMBER 2022

Het begon met de sfeer op straat. Felle klanken van achter hoge muren. Windstille gordijnen. Gesloten ramen. De zon was nog niet onder. De kerkklok luidde negen keer. Het duister zou vallen.Iets wachtte op een spel, wilde uitbreken, loskomen, verwilderen. Door een poort gaan, naar dat geluid toe. Op een tribune plaatsnemen. Zien wat er gebeurde.

Daar zaten ze, klaar om naar te kijken: zeven vrouwen, hurkend, rustend, wiegend op de grond tussen brave kamerplanten. Een tafereel tegen een bakstenen wand: klimop klauwt zich een eigen weg, een vogelkast staat leeg, lange pijen en hedendaagse habijten hangen te wachten.

Een van de vrouwen klemde een witte elektrische gitaar tegen het bekken. Een ander beet een heftige beat uit haar Apple. De zeven konden zich in zevenenzeventig seconden her-scheppen tot fluïde wezens.Boven hen deed de plaatselijke fauna en flora mee. Twee esdoorns bogen hun kruin, meeuwen schreeuwden mee.

Een rood licht begon te schijnen.

Zo was het toen. Zo is het nog steeds. “Mater”, is een voorstelling die blijft hangen, groeien in mijn hoofd, nieuwe denktwijgen oproept. Soms moet een mens vertragen om tijd geven aan vertakking. bleef wachten. Bijna twee maancycli lang. Toen was het augustus en heet.

Het is tijd nu. De herfst valt. Vanaf vanavond (9 september) is de voorstelling opnieuw te zien.

Een voorstelling waardoor een mens begeesterd raakt, het gebeurt zelden. Het is een zegen. Dit is theater dat voorbij het sculpteren van verwachtingen gaat. Het is mysterieus magnetisme. De makers noemen de voorstelling dan ook 'een ritueel'. Het ritueel heeft zijn werk gedaan. En wel zo:

In woorden, in taal, in beelden.

Het komt door een geniale verteller met taalvirtuositeit, een historisch geassembleerd vocabularium en dichtwijzen. De tekst en zeggingskracht van maker en schrijfster Femke Van der Steen is een viering van meerstemmigheid over generaties vrouwen en dichters heen. Het stuk klinkt nu eens als een middeleeuwse sotternie, een klucht waarin de vrouw de scepter zwaait, dan weer krijgt het de stem en het ritme van Kae Tempest of van een Hadewych en Anna Bijns. Het is Shakespeariaanse grootspraak vermengd met een enorme liefde voor de Nederlandse en Vlaamse taal, met genoeg sappigheid en muziek erin om *spoken word* te worden, ritmische spanningsbogen te krijgen en vlammende humor. Een *gifbrouwster* kan zeker een *babe* zijn. En omgekeerd.

Het komt door een koor, sterk in tong-, taal- en lijf-acrobatie: nu eens als hijgende honden, dan weer als een kudde, dan als in bomen klimmende futuristische en mythologische wezens, half mens- half beest.

In een verhalenweefsel van vijf verschillende taferelen verhaalt "Mater" over vrouw en materie, mens en aarde, bodem en lucht. De verhalen grijpen naar archetypes, ecofeminisme en mythes uit verschillende culturen. Er is die sfeer waarin iets onverklaarbaar gebeurde, die blijft: een rijk van Bacchanten die de Dionysos in zichzelf konden bovenhalen, soms sarcastisch en schunnig, dan weer helend en zachtmoedig. Het is een ritueel vol weerwraak in taal, dans, kostuum tegen het patriarchale, hiërarchische denken. Het is een pleidooi tegen het ontmachtigen van het vrouwelijk lijf en het ontkrachten van te lang opgeborgen stemmen. En toch is deze voorstelling verre van pamflettair. Het is wereldmythologie met ecologische en feministische strijdrefreinen en missschien klinkt van ver ook wel de geest van de diepte en de stem van Jung door.

'Mater' begint met het vertellen over de moeder die besluit nog niet aan haar dochter te vertellen dat schaduw voor een klein meisje gevaar kan betekenen. Ze weet het inslijten van de angst voor het donker uit te stellen. Wat volgt zijn vijf verhalen en stadia over en van vrijvechten, helen, twijfelen en wederopstanding. Niet alleen de vuist, ook de wonden krijgen in deze voorstelling een zichtbaarheid.

De vijf verhalen, die herverteld en naar deze tijd gekneed werden, zijn oerversies van lang geleden of ver weg. Ik was ze vergeten.

"Wa een slechte feminist", roept het koor.

Het koor oordeelt over de vrouw die gelukkig twee monden zal krijgen. Ze leeft lang en schijnbaar gelukkig met haar ingekookte zelftwijfel, tot haar man op een dag merkt dat zijn potje eten niet klaar staat, zijn benen niet meer onder tafel of waar hij verder ook nog wil, kunnen geschoven worden. De vrouw heeft twee monden gekregen, en die moeten eerst gevoed. Het verhaal is gebaseerd op de 'futakuchi onna' in de Japanse folklore: vrouwen die zich schikken naar alle

wensen behalve die van zichzelf om maar geliefd te blijven, krijgen een tweede mond die ongecontroleerd durft te uiten wat op hun lever ligt.

Pas bij het derde verhaal, dat van de skelettenvrouw, begon het mij te dagen, iets kwam terug, boeken die ik ooit opzijgeschoven had. Het verhaal van de skelettenvrouw, door Van der Steen met terechte lichtvoetigheid herverteld en door de acteurs met grote zachtmoedigheid vertolkt, is een beklijvend tafereel in de voorstelling. Het is een oud Inuit-verhaal. De skelettenvrouw was ooit door haar vader van de kliffen gegooid, niemand wist nog waarom en ze lag op de bodem te vergaan. Geen visser die in die wateren durfde te vissen. Onwetende Henk, zo wordt hij in de voorstelling genoemd, hengelt haar naar de oppervlakte, ziet haar, schrikt en loopt weg. Zij loopt achter hem aan. Maar ze blijven samen. Hij brengt haar dicht tegen zich aan en zij hem. Ze leren zich te verstrengelen. Haar huid groeit aan. Zijn hart bonst.

Pas later, door er lang over na te denken, mij iets te herinneren, het terug op te zoeken, kwam ik uit bij een cultboek van 1992 dat ik begin van de eeuw wat snel dus hoogmoedig had laten opzij liggen: “De ontembare vrouw” van Clarissa Pinkola Estés waaruit ik vooral dat verhaal onthouden had. De boekhandelaar vertelde me dat het opnieuw is uitgegeven, een cultboek is gebleven en populairder dan ooit. Het is fascinerend hoe iets terug opduikt. Zo begon ik ook weer te zoeken naar het jaren zeventig boek van Susan Griffin’s ‘Woman and Nature – the roaring inside her’.

Ik keek met aandacht naar het beeldend werk van Melanie Bonajo op de Biennale van Venetië. Ik herinnerde me de prachtige kostuums in de voorstelling “Mater”, assemblages van stijlen, gescheurde broeken en dijkousen, gemaakt door Tobias van Nieuwenhove.

Ik zag hoe het samenviel: deze rituele voorstelling ‘Mater’, de esthetiek en de polyfonie van generaties, het ecofeminisme uit de 21ste eeuw, het waarderen van verschillende tradities en ja, zelfs een open strijdbaar en veerkrachtig toekomstbeeld van letterlijk op elkaar schouders klimmen, grotere wezens worden, jong en oud samen jong en oud laten zijn. Het is wederopstanding.

‘Mater’ is niet afgestemd op een *prêt-a-porter* maat van je hersenen, het is een stuk dat je hersenen doet knetteren, op maat van die prachtige muziek die uit de vingers komt van Kato Van Ermen. Soms zit het ecofeminisme in het kleine gebaar: hoe Van Ermen eerst een slok water neemt uit haar glas en de rest zorgvuldig aan de planten geeft. Soms zit het in de metafoor: het is het samenspel, heftig en speels spel – laat het wild zijn- laat mij zo van boomstammen glijden als in de speelstijl van Femke Van der Steen, Lore Verhoeven, Brenda Corijn, Joelle Francis, Zita Windey, Paloma Timmerman Neira, Kato Van Ermen en Jolan Decaesstecker.

Vandaag spelen ze deze voorstelling binnen. Voor mij zullen ze het altijd bijtend in de aarde, onder de blote lucht, in het vallende duister blijven doen. Daar groeit het kijken diep.